

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2026. № 5. ISSN 2307-2105



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.5.64>

УДК 657.1.012

П. Л. Сук,

*д. е. н, професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8556-7123>

БАЛАНС В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ІНТЕГРАЦІЇ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ

P. Suk,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Separate division of the National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine «Nizhyn Agrotechnical Institute»*

BALANCE SHEETS IN ACCOUNTING SYSTEMS: THEORETICAL FRAMEWORKS AND CONTEMPORARY APPROACHES

У статті досліджено теоретико-методологічні засади формування бухгалтерського балансу та його роль у сучасній обліковій системі підприємства. Обґрунтовано еволюцію підходів до визначення та класифікації активів як базового елемента балансового узагальнення, що

зумовлена ускладненням економічних процесів і розширенням інформаційних потреб користувачів. Розкрито інтеграційну роль балансу, яка полягає у поєднанні фінансового, управлінського та податкового обліку в єдиному інформаційному середовищі. Проаналізовано сучасні підходи до формування та інтерпретації показників балансу, зокрема застосування балансового підходу, принципів МСФЗ та професійного судження в умовах цифровізації облікових процесів. Окрему увагу приділено інтерпретації балансових показників у площині їх аналітичного використання для оцінки фінансового стану підприємства. Визначено, що баланс виступає ключовою формою узагальнення облікової інформації, яка відображає фінансову структуру підприємства та забезпечує її системне представлення.

This article examines the theoretical and methodological foundations of balance sheet preparation in the modern accounting system and substantiates its functional purpose as a key form of summarizing accounting information. It reveals the evolution of approaches to determining the composition and classification of assets on the balance sheet, which is driven by the transformation of economic relations, the expansion of the range of accounting objects, and increased requirements for the quality of financial information. It has been established that the development of classification criteria for assets is moving toward their detailed categorization by liquidity, functional purpose, and useful life, which ensures a more accurate reflection of the enterprise's resource potential.

The integrative role of the balance sheet in the accounting and information system is substantiated, which manifests itself in the combination of data from financial, managerial, and tax accounting, as well as in ensuring the interconnection between accounting registers and financial reporting forms. It is determined that the balance sheet serves as a system-forming element that accumulates the results of accounting processes and ensures their logical consistency.

Modern approaches to the formulation of balance sheet indicators are analyzed, in particular the application of the balance sheet approach, alignment

with the principles of international financial reporting standards, the use of professional judgment, and the expansion of valuation methods.

Particular attention is paid to the interpretation of balance sheet indicators in terms of their analytical use, specifically for assessing the structure of assets and their sources, as well as the company's liquidity and financial stability.

It has been established that current trends in accounting development, particularly the digitization of accounting processes, contribute to the increased efficiency of balance sheet information generation and expand the possibilities for its use in analytical purposes. A synthesis of the results obtained allows us to view the balance sheet as an important tool for systematically reflecting an enterprise's financial condition, providing an informational basis for making informed management decisions.

Ключові слова: бухгалтерський баланс, активи, класифікація активів, облікова система, інтеграція обліку, фінансовий стан.

Keywords: balance sheet, assets, classification of assets, accounting system, accounting integration, financial condition.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку економіки характеризується суттєвими трансформаціями облікових систем, зумовленими глобалізаційними процесами, цифровізацією бізнес-середовища та гармонізацією національних стандартів із міжнародними. У цих умовах особливого значення набуває бухгалтерський баланс як основний елемент системи бухгалтерського обліку, що забезпечує узагальнення інформації про фінансовий стан підприємства. Традиційне розуміння балансу як статичної форми звітності поступово трансформується під впливом нових інформаційних потреб користувачів, що зумовлює необхідність переосмислення його економічної сутності та функціонального призначення.

Проблематика бухгалтерського балансу є предметом тривалих наукових досліджень і дискусій, що зумовлено еволюцією підходів до його трактування, змінами у складі та класифікації облікових об'єктів, а також необхідністю адаптації балансового узагальнення до сучасних інформаційних потреб користувачів. Особливої актуальності набуває питання інтеграції балансу в систему обліку та підвищення аналітичної придатності його показників в умовах цифровізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових працях значна увага приділялась еволюції балансу та підходам до класифікації його елементів. Так Pekdemir, Reser, Aslan, Ümmühan, Ercan, Melis [10], досліджують трансформацію класифікації балансу в історичному аспекті, тоді як Baladouni, V. [5] та Yang, S., Yang, R., & Lin, Z. J. [7] розвивають розвиток підходів до побудови балансових моделей у різних економічних системах. Гончаренко О., Шинкаренко О., Троян Я. [9] досліджують економічну сутність і класифікацію фінансових активів, підкреслюючи множинність ознак їх групування та залежність від стандартів оцінки.

Окремий напрям досліджень пов'язаний з інтеграцією облікових систем і аналітичними можливостями балансу. Зокрема, Butkevičius, A., Рижикова Н., Бірченко Н., Остапенко Р. [11, 12, 13] зосереджуються на питаннях інтеграції облікової інформації та цифровізації, тоді як Юрченко О., Мельник Н. [18] розглядають баланс як ключове джерело інформації про фінансовий стан підприємства. Це свідчить про посилення ролі балансу як інструмента аналітичного узагальнення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є узагальнення та систематизація теоретичних підходів до трактування бухгалтерського балансу, визначення його економічної сутності, а також аргументація інтеграційної ролі та особливостей формування інтерпретації його показників в умовах трансформації облікових систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування бухгалтерського балансу як основної форми фінансової звітності є

результатом тривалої еволюції облікової думки та господарської практики. Етимологічно термін «баланс» походить від латинського «bilanx» – «ваги з двома чашами», що відображають ідею рівноваги між двома сторонами та закладає концептуальну основу співставлення ресурсів і джерел їх формування [1]. Еволюція поняття «Баланс» з XIII століття пройшло шлях від назви приладу для зважування до ключового терміну в бухгалтерії, політиці та філософії гармонії (рис.1):



Рис. 1. Еволюція поняття «Баланс»

Джерело: створено за даними [1].

У науковому дискурсі становлення балансу нерозривно пов'язують з розвитком системи подвійного запису, яка сформувалася еволюційно в практиці італійських купців XIV–XV ст. і була вперше систематизована Лукою Пачолі у праці «Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Prorportionalita» (1494 р.). Однак, окремі положення подвійного запису були відображені раніше у роботах Бенедетто Котрульї («Libro de l'arte de la mercature», 1458 р.), що підтверджує поступовий характер формування балансової концепції [2].

Формат балансу є одним із фундаментальних видів фінансової звітності бізнес-організацій. Виходячи з потреб та очікувань користувачів інформації, перелік та класифікація активів у балансі розвивалась протягом

шести століть. Спираючись на доступну інформацію та досліджувані джерела історія розвитку сучасного формату балансу нами представлено на рис. 2.

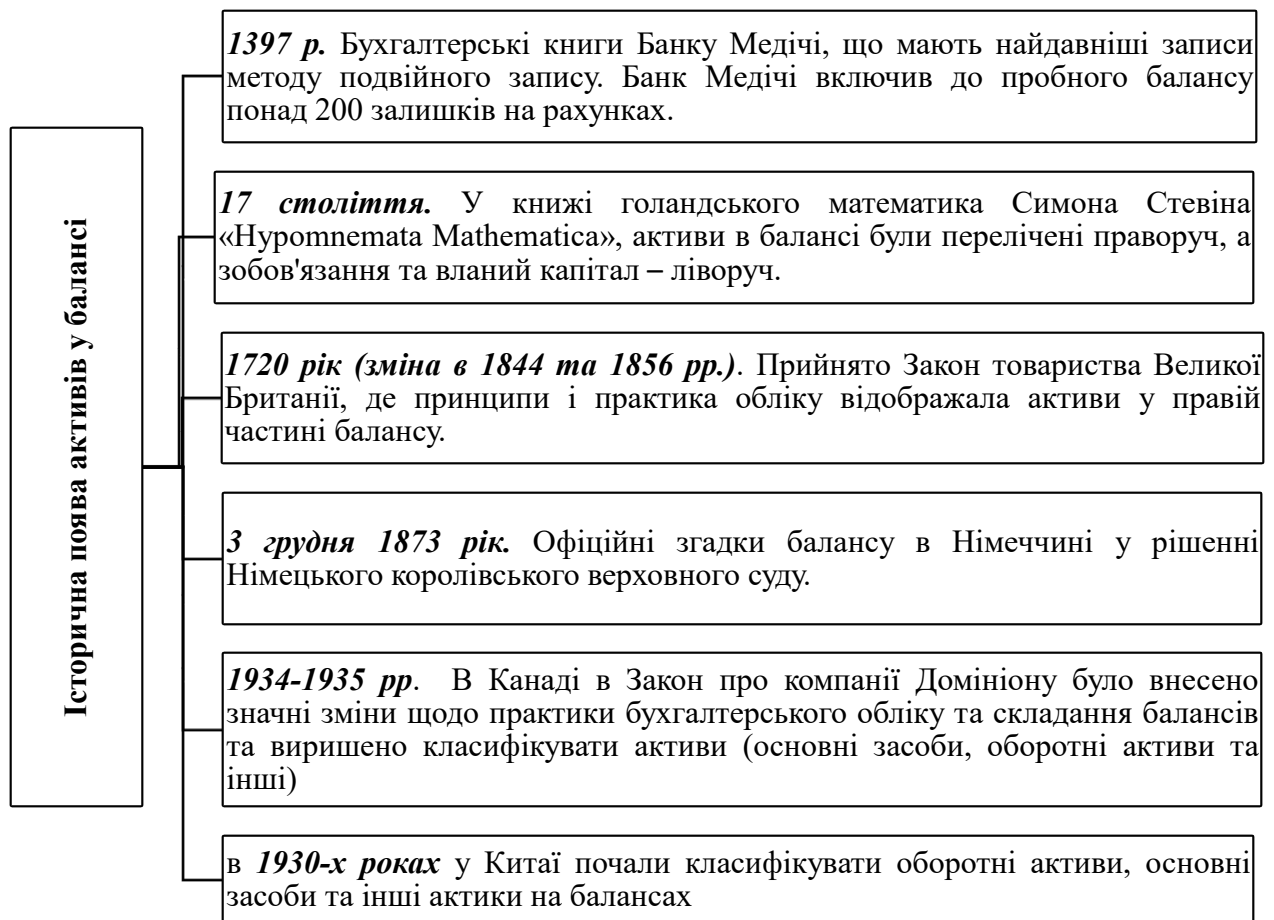


Рис. 2. Розвиток переліку та класифікації активів у балансі

Джерело: згруповано за даними [3-8].

Історично формування переліку активів відбувалося від спрощеного ототожнення майна з матеріальними ресурсами до розширеного трактування, що охоплює фінансові інструменти, нематеріальні активи та інші контрольовані підприємством ресурси, здатні генерувати економічні вигоди. Відповідно змінювалися і класифікаційні ознаки активів у балансі: від поділу за фізичною формою – до систематизації за ліквідністю, строками використання, функціональним призначенням та рівнем участі у створенні вартості.

Дослідження українських і зарубіжних авторів свідчать, що розвиток переліку активів супроводжується ускладненням їх структури та появою

нових класифікаційних груп, зокрема фінансових активів, оцінка яких дедалі більше орієнтуються на принцип справедливої вартості та вимоги міжнародних стандартів фінансової звітності [9].

Концепції та принципи бухгалтерського обліку зазвичай перекладалися та позичалися з західних розвинених країн, а переклади та адаптації здійснювали різні особи та установи, тому єдності щодо термінології досягнути було складно. Відповідно, такі адаптації призвели до виникнення різних концепцій та принципів класифікації активів у балансах господарських організацій [10].

З теоретико-методологічної точки зору баланс розглядається як система взаємопов'язаних показників, що відображає фінансовий стан підприємства через узагальнення активів і джерел їх формування. Баланс виступає не лише формою фінансової звітності, але й інтеграційною інформаційною моделлю, яка поєднує облікові дані, аналітичні оцінки та управлінські аспекти функціонування підприємства.

У сучасних умовах бухгалтерський баланс є ключовим інтеграційним елементом облікової системи, що забезпечує узагальнення даних різних підсистем обліку та їх трансформацію в цілісну інформацію про фінансовий стан підприємства.

Наукові дослідження підтверджують, що інтеграція облікових систем є необхідною умовою підвищення якості інформації, її узгодженості та своєчасності. Зокрема, облікова система забезпечує формування даних для управління, а рівень її інтегрованості визначає ефективності використання інформації та прийняття рішень [11, с.144-145]. Водночас, інтеграція бізнес – аналітики в облікові системи розширює можливості обробки даних і підвищує обґрунтованість управлінських рішень, що є особливо актуальним в умовах цифрової трансформації [12, с.166].

Баланс виступає узагальнюючою формою, яка акумулює результати облікових процесів і забезпечує їх логіку узгодженості. Інтеграція бухгалтерських систем дозволяє автоматизувати обмін даними між різними

підсистемами (ERP, CRM), підвищити їх узгодженість та уникнути дублювання інформації [13], що забезпечує формування балансових показників у режимі, що наближений до реального часу.

Баланс також утворює системоутворюючу функцію в обліковій системі, оскільки відображає взаємозв'язок між активами, зобов'язаннями та власним капіталом, формуючи основу для фінансового аналізу та контролю. У міжнародних дослідженнях підкреслюється, що інтеграція облікових та контрольних систем позитивно впливає на результати діяльності підприємства та якість управління [14].

Отже, інтеграційна роль балансу полягає у забезпеченні узгодженості, повноти та аналітичної придатності облікової інформації. В умовах цифровізації він трансформується з традиційною формою звітності у динамічний елемент інформаційної системи підприємства, що поєднує різні інформаційні потоки та слугує основою для ефективного управління.

Сучасні підходи до формування показників бухгалтерського балансу базуються на концепції гармонізації облікових систем та орієнтації на економічну сутність господарських операцій. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності суттєво трансформувало методику формування балансових статей, зокрема шляхом розширення складу розкриття інформації, застосування справедливої вартості та підвищення ролі професійного судження бухгалтера. Як зазначається у дослідженнях, стандартизація облікової інформації в умовах МСФЗ забезпечує підвищення порівнянності та аналітичної цінності фінансової звітності [15].

Важливим методологічним зрушенням є домінування балансового (asset – liability) підходу, відповідно до якого фінансові результати визначаються через зміни у складі активів і зобов'язань. Даний підхід забезпечує більш об'єктивне відображення фінансового стану підприємства та узгоджується з концептуальною основою МСФЗ [16]. Водночас сучасні дослідження акцентують дослідження на необхідності вдосконалення оцінки

окремих елементів балансу (зокрема зобов'язань і капіталу) з урахуванням фактору часу та ризиків, що впливає на достовірність показників [17].

Інтерпретація показників балансу також зазнає трансформації: від статистичного аналізу – до комплексної аналітичної оцінки фінансового стану, включаючи ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість і інвестиційну привабливість. Баланс дедалі більше розглядається як аналітичний інструмент, що дозволяє виявити тенденції розвитку підприємства, оцінювати ризики та прогнозувати фінансові результати [18], що зумовлює інтеграцію балансових показників із системою фінансових коефіцієнтів і бізнес-аналітики.

Важливим напрямом розвитку є цифровізація формування балансу, що забезпечує автоматизацію облікових процедур, підвищення оперативності та точності інформації (рис. 3). Сучасні інформаційні системи сприяють переходу до динамічного формування балансових показників і їх використання в режимі реального часу, що підвищує управлінську цінність фінансової інформації.

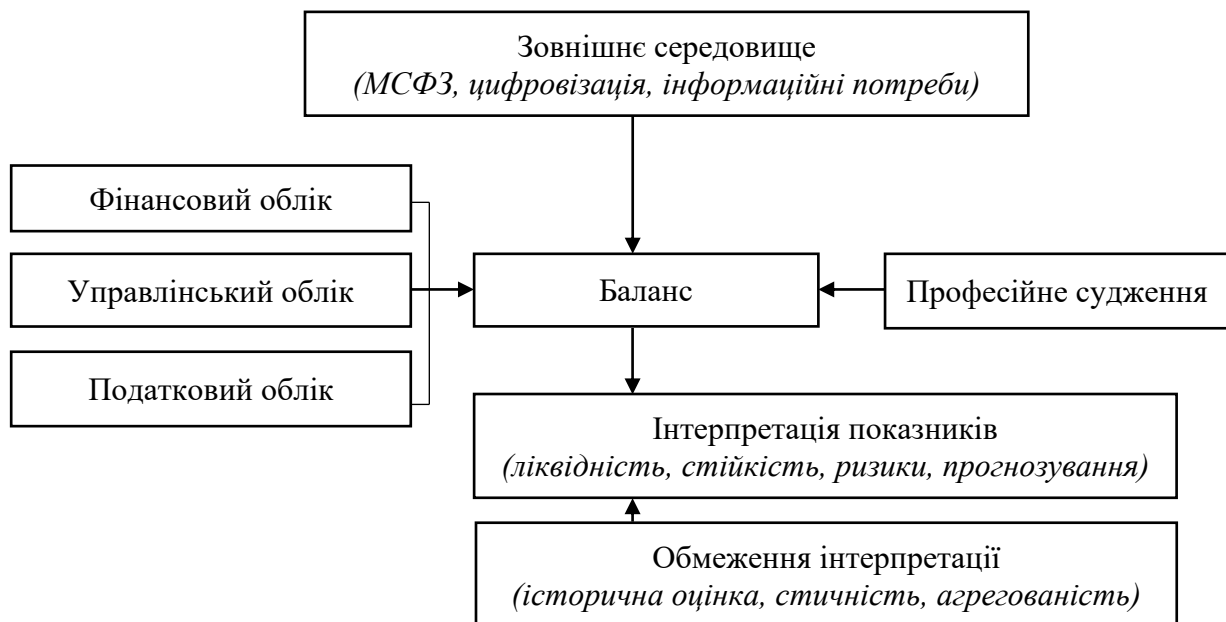


Рис. 3. Інтеграційне середовище формування та інтерпретації показників балансу

Джерело: розроблено автором.

Представлена схема узагальнює взаємозв'язок теоретичних положень, інтеграційних процесів та сучасних підходів до формування і інтерпретації показників балансу, що дозволяє розглядати його як динамічну інформаційну систему, орієнтовану на потреби управління.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Сучасні підходи до формування та інтерпретації балансу характеризуються переходом від формалізованого відображення показників до їх концептуально обґрунтованої, аналітично орієнтованої побудови. Баланс трансформується у багатофункціональну інформаційну модель, що інтегрує результати обліку, оцінки та аналізу, забезпечуючи підвищення якості управління підприємством. Застосування міжнародних стандартів, розвиток методів оцінки та цифровізація облікових процесів формують нову парадигму балансового узагальнення, орієнтовану на потреби користувачів інформації та стратегічний розвиток суб'єктів господарювання.

Література

1. Origin and history of balance. Online Etymology Dictionary: <https://www.etymonline.com/word/balance>.
2. Rodrigo, S. (2024, August 8). *History of Accounting. Overview, Origins & Evolution*. Study.com. <https://study.com/academy/lesson/history-accounting-overview-origins-evolution.html>.
3. Pekdemir, Recep, Aslan, Ümmühan, Ercan, Melis (2022). Historical Evolution of Balance Sheet Classification: The Turkey Case of Evolving By Translating. *Journal of Accounting Institute*, 0(66), 1-48. <https://doi.org/10.26650/MED.1023865>.
4. De Roover, R. (1999). *The rise and decline of the Medici Bank, 1397-1494* (Vol. 21). Beard Books.
5. Baladouni, V. (1990). An early attempt at balance sheet classification and financial reporting, *The Accounting Historians Journal*, Vol. 17, No. 1, (June), 27-45.
6. Geijsbeek, J. B. (1914). *Ancient Double Entry Bookkeeping*. Denver, CO.

7. Yang, S., Yang, R., & Lin, Z. J. (2014). Historical evolution of the balance sheet in the people's republic of China. *The Accounting Historians Journal*, (June), Vol. 41, No. 1, 1-34.

8. Dalglish, K. W. (1938). American Institute of Accountants (1887-1937) Fiftieth anniversary celebration, 1937, October eighteenth to twenty-second, New York City, Association Sections, Divisions, Boards, Teams. 178. In American Institute of Accountants (Eds).

9. Гончаренко О., Шинкаренко О. Троян Я. Економічна сутність, класифікація та оцінка фінансових активів. *Фінансовий простір*, 2020, 245-253 [https://doi.org/10.18371/fp.4\(40\).2020.222456](https://doi.org/10.18371/fp.4(40).2020.222456).

10. Pekdemir, Recep, Aslan, Ümmühan, Ercan, Melis (2022). Historical Evolution of Balance Sheet Classification: The Turkey Case of Evolving By Translating. *Journal of Accounting Institute*, 0(66), 1-48. <https://doi.org/10.26650/MED.1023865>.

11. Butkevičius, A. (2009). Assessment of accounting information system integration in small and medium lithuanian enterprises. *Ekonomika*, 88, pp. 144–163. doi:[10.15388/Ekon.2009.0.1030](https://doi.org/10.15388/Ekon.2009.0.1030).

12. Рижикова Н., Бірченко Н., Остапенко Р. (2025). Інтеграція бізнес-аналітики в облікові інформаційні системи України Integration of business analytics into Ukraine's accounting information systems. *Економіка і регіон. Economics and region*. 160-166. [10.26906/EiR.2025.4\(99\).4168](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.4(99).4168).

13. Мокієнко Т.В., Прийдак Т.Б., Лега О.В., Яловега Л.В., Дугар Т.Є. Інтеграція облікової інформації між різними бухгалтерськими програмами. *Ефективна економіка*, №1., 2025. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.55>.

14. Arisman, Anton & Rohman, Abdul & Chariri, Anis. (2015). Integration of Accounting Information Systems, Accounting Control Systems, and Corporate Performance (Empirical Study from Companies in Indonesian Stock Exchange). *International Journal of Research in Business and Technology*. 6. [10.17722/ijrbt.v6i1.384](https://doi.org/10.17722/ijrbt.v6i1.384).

15. Засадний Б., Кириллов О., (2023). Стандартизація облікової інформації у контексті впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса*

Шевченка. *Економіка*, 2 (223), 33-41. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/5>.

16. Нашкерська Г. Подання прибутку та іншого сукупного доходу за Концептуальною основою фінансової звітності. *Вісник Економіки*, по. 2, Aug. 2024, pp. 150-63, <https://doi.org/10.35774/>

17. Кубік В.Д., Волчек Р.М. Оцінка зобов'язань підприємства в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. № 3-4 (74-75). 2020. [https://doi.org/10.33987/vsed.3-4\(74-75\).2020.45-56](https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(74-75).2020.45-56).

18. Юрченко О., Мельник Н. (2025). Баланс як ключове джерело інформації про фінансово-майновий стан підприємства. *Економіка та суспільство*, (80). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-108>.

References

1. Online Etymology Dictionary (2026), “Origin and history of balance”, Available at: <https://www.etymonline.com/word/balance>.

2. Rodrigo, S. (2024), “History of Accounting: Overview, Origins & Evolution”, *Study.com*, Available at: <https://study.com/academy/lesson/history-accounting-overview-origins-evolution.html> (Accessed 25 April 2026).

3. Pekdemir, R., Aslan, Ü. and Ercan, M. (2022), “Historical evolution of balance sheet classification: The Turkey case of evolving by translating”, *Journal of Accounting Institute*, vol. 66, pp. 1–48. <https://doi.org/10.26650/MED.1023865>.

4. De Roover, R. (1999) *The rise and decline of the Medici Bank*, Beard Books, New York, USA.

5. Baladouni, V. (1990), “An early attempt at balance sheet classification and financial reporting”, *The Accounting Historians Journal*, vol. 17(1), pp. 27–45.

6. Geijsbeek, J.B. (1914) *Ancient double entry bookkeeping*. Denver, CO.

7. Yang, S., Yang, R. and Lin, Z.J. (2014), “Historical evolution of the balance sheet in the People’s Republic of China”, *The Accounting Historians Journal*, vol. 41(1), pp. 1–34.

8. Dalglish, K.W. (1938), “American Institute of Accountants (1887–1937) Fiftieth anniversary celebration”, *American Institute of Accountants*, New York, USA.

9. Honcharenko, O., Shynkarenko, O. and Troian, Ya. (2020), “Economic substance, classification and valuation of financial assets”, *Finansovyi prostir*, pp. 245–253. [https://doi.org/10.18371/fp.4\(40\).2020.222456](https://doi.org/10.18371/fp.4(40).2020.222456).

10. Pekdemir, R., Aslan, Ü. and Ercan, M. (2022), “Historical evolution of balance sheet classification: The Turkey case of evolving by translating”, *Journal of Accounting Institute*, vol. 66, pp. 1–48. <https://doi.org/10.26650/MED.1023865>.

11. Butkevičius, A. (2009), “Assessment of accounting information system integration in small and medium Lithuanian enterprises”, *Ekonomika*, vol. 88, pp. 144–163. <https://doi.org/10.15388/Ekon.2009.0.1030>.

12. Ryzhykova, N., Birchenko, N. and Ostapenko, R. (2025), “Integration of business analytics into Ukraine’s accounting information systems”, *Ekonomika i rehion / Economics and region*, pp. 160–166. [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.4\(99\).4168](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.4(99).4168).

13. Mokiienko, T.V., Pryidak, T.B., Leha, O.V., Yaloveha, L.V. and Duhar, T.Ye. (2025), “Integration of accounting information between different accounting programs”, *Efektyvna ekonomika*, vol. (1). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.55>.

14. Arisman, A., Rohman, A. and Chariri, A. (2015), “Integration of accounting information systems, accounting control systems, and corporate performance”, *International Journal of Research in Business and Technology*, vol. 6. <https://doi.org/10.17722/ijrbt.v6i1.384>.

15. Zasadnyi, B. and Kyryllov, O. (2023), “Standardization of accounting information in the context of the implementation of international financial reporting standards”, *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, vol. 2(223), pp. 33–41. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/5>

16. Nashkerska, H. (2024), “Presentation of profit and other comprehensive income according to the Conceptual Framework for Financial Reporting”, *Visnyk ekonomiky*, vol. (2), pp. 150–163.

17. Kubik, V.D. and Volchek, R.M. (2020), “Evaluation of the company's liabilities in the context of the application of international financial reporting standards”, *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 3–4(74–75). [https://doi.org/10.33987/vsed.3-4\(74-75\).2020.45-56](https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(74-75).2020.45-56).

18. Yurchenko, O. and Melnyk, N. (2025), “Balance sheet as a key source of information on the financial and property status of the company”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. (80). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-108>

Отримано редакцією журналу / Received: 06.05.26

Прорецензовано / Revised: 18.05.26

Дата публікації / Published: 26.05.26